

Actuació de salvament d'unes restes ibèriques a Can Ricard (Cabrera de Mar).

Josep Vinyals i Cortés

Introducció:

Entre les diferents actuacions de salvament que realitzà el Grup de Col·laboradors del Museu Arqueològic de Barcelona a Cabrera de Mar (1), hi ha la que es portà a terme en el marge del camí davant el xalet de Can Ricard (actualment, carrer Cerdanya, 16), pròxim al poblat ibèric de Burriac. Així, a primers de novembre de l'any 1973, ara fa quaranta anys!!, forem avisats que sortien unes restes de murs de pedra en sec, o amb fang com element d'unió, responent al que es coneix com de factura ibèrica, en el talús del camí que porta vers la finca en qüestió. A partir d'aquí s'inicià una petita campanya arqueològica de salvament de les restes, els resultats de la qual presentem avui en la present comunicació.

Jaciment de l'espai periurbà:

El jaciment de Can Ricard està ubicat a les rodalies immediates del poblat ibèric de Burriac i, per tant, fora de l'abast defensiu de les muralles de l'oppidum. Es coneixen a l'entorn de Burriac altres jaciments de similars característiques, com són: el del Turó dels Dos Pins, el de Can Borràs, el situat tocant al camp de sitges de Can Bartomeu, el del camí de Can Segarra, les restes de murs que encara es veuen davant de Ca l'Albages, i les restes prop de La Barceloneta i les del camí de la Font Picant (Lleonart 1979: 177).

El més ben estudiat d'aquests és, sens dubte, el del Turó dels Dos Pins, on s'ha pogut documentar, a part de diverses estances, les restes de fonaments del que hauria estat, segons la teoria admesa, una gran torre de defensa avançada del poblat ibèric de Burriac i que possiblement, s'abandonaria o enderrocaria a partir de l'any 190 a.C.

En aquest sentit, els modestos vestigis de Can Ricard, vindrien a sumar el coneixement que es té d'aquests petits indrets, podem suposar com els

afectaria la primera bandada de romanització que es donaria a la Vall de Cabrera i com, aquest mateix procés romanitzador, portaria a l'extinció dels 2 petits assentaments com el que veiem, així com també del mateix poblat ibèric de Burriac a mitjans del segle I a.C.

Els treballs:

Inicialment, varen consistir en la neteja del talús, per tal de delimitar l'espai d'actuació, per més tard procedir a la seva excavació. L'actuació, es va fer, bàsicament, durant els caps de setmana i va tenir una durada aproximada d'uns dos mesos.

Els treballs de l'actuació arqueològica es varen portar a terme seguint el sistema Laplace, o de quadres de 2 x 2 metres orientats cap el Nord, rebaixant per estrats i deixant, inicialment, els testimonis de terra que, un cop documentada la seqüència estratigràfica, eren excavats per separat. Es varen enregistrar, fotografiar i dibuixar totes les dades, motiu pel qual ara podem recuperar aquells documents per a la seva divulgació.

Estructures trobades:

Les estructures exhumades varen consistir en diferents murs a partir de la visió dels quals es podien intuir un mínim de tres estances. Veiem com a partir d'una paret de capçalera, en la qual s'adossaven perpendicularment altres dos murs, es dibuixen unes habitacions de mides més aviat reduïdes.

Mur 1: Era el mur de capçalera, amb base a la roca mare o sauló. L'alçada oscil·lava amb un promig de metre cinquanta. Actuava com una mena de mur de contenció de terres o contrafort. El varem trobar en una longitud total, a l'àrea excavada, de quatre metres i seixanta centímetres. Les pedres no estaven treballades, però havien estat col·locades buscant la cara plana i unides amb fang.

Mur 2: Es tractava d'un petit mur perpendicular a l'anterior. L'alçada oscil·lava pels voltants d'un metre a partir del sauló. Es conservava en una extensió d'un metre i vint-i-cinc centímetres i estava destruït en direcció vers el camí. Fet amb la mateixa tècnica que l'anterior.

Mur 3: També perpendicular al mur 1. De poca alçada, d'uns quaranta o cinquanta centímetres. Es conservava en una extensió d'un metre i vuitanta centímetres. En el seu extrem Sud, faria angle amb un altre mur, del qual sols

varem trobar les restes consistents en quatre pedres testimonials en direcció Est.

Murs 4, 5 i 6: Eren les restes de murs, d'una alçada de metre i mig, i de construcció posterior als murs anteriors que acabem de veure. Fets també amb tècnica ibèrica. Amortitzaven el mur 3. El mur 5 tenia una extensió de dos metres i vint centímetres. En el seu extrem oest arrencava l'angle del mur 6. A l'extrem contrari, el costat Est, engalzava amb el mur 4 que tallava la paret de capçalera 1.

Corresponent a la fase final del jaciment es va documentar les restes d'un petit paviment d'una llar, en l'extrem Nord-Est del quadre 3. Estava formada per una gran quantitat de fragments de ceràmica comuna ibèrica. Es va poguer reconstruir un coll de gerra (F-39).

Es va documentar com l'espai de les estances entre els murs 2 i 3, tenia dos metres i vint centímetres d'ample, la qual cosa fa pressuposar que disposarien d'una coberta de bigues d'aquesta longitud.

Ens els quadres 1 i 4, en arribar al sauló es varen observar dos petits clots a cada un d'ells, d'utilitat incerta, podem apuntar hipotèticament que podrien haver actuat com a suports d'àmfores.

Materials:

En els següents inventaris podem apreciar com els materials eren els usuals que sovint es troben a Burriac, les ceràmiques comunes tenen una datació ampla que aniria des del segle III a.C. fins el I a.C. Veiem que hi ha la varietat gris de la costa catalana o més coneguda com gris emporitana. Ceràmiques ibèriques de cocció oxidant i cuita excessiva o de sàndwich. Així com uns pocs fragments de ceràmica de vernís negre que són els que ens poden ajudar més a afinar la cronologia de l'establiment.

Materials trobats en netejar el tall estratigràfic (2) abans de procedir a l'excavació (18-11-73).

- 1.- Fragment de vora de vas bitronco-cònic de ceràmica grisa de la costa catalana.
- 2.- Fragment de vora de gerra de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

- 3.- Fragment de vora de vas de ceràmica grisa de la costa catalana.
- 4.- Fragment de vora de bol de ceràmica de vernís negre, Campaniana A, forma 5.- Fragment de vora de pàtera del tipus “plat de peix”, de ceràmica de vernís negre, Campaniana A, forma Lamboglia 23 / Morel 1120 – 1122.
- 6.- Fragment de fons de vas de ceràmica gris de la costa catalana.
- 7.- Fragment de fons de vas, amb peu, de ceràmica gris de la costa catalana.

Materials trobats en netejar el tall estratigràfic II (25-11-73).

- 7.- Fragment de fons amb peu, corresponent a una pàtera de ceràmica de vernís negre, Campaniana “A”, forma Lamboglia 26 / Morel 2762.

Materials provinents del Quadre 2 (estrat superior) (8 i 9-12-73)

- I.- Fragment de fons de gerra de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.
- II.- Fragment de nansa de gerra de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.
- III, IV i V.- Fragments d'arrencament de nanses de gerres de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuites de sàndwich.
- VI.- Vora d'olla de ceràmica ordinària, feta a mà.
- VII.- Fragment de vora de pàtera de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.
- VIII.- Fragment de fons de tassa amb umbo, de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.
- IX.- Fragment de fons de vas amb peu de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

Materials provinents del Quadre I (estrat superior) (8-12-73)

- Fragment de fons de gerra de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

Materials provinents del Quadre 1 (estrat superior) (16-12-73)

I.- Fragment de nansa de gerra de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

II i III.- Vores de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

IV.- Fragment de paret de vas de ceràmica gris de la costa catalana.

V.- Fragment de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

Materials provinents del Quadre 2 (sota l'estrat superior)

I.- Fragment de vora de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

II.- Fragment de vora d'un petit kàlathos de ceràmica d'ús comú ibèrica.

III.- Fragment de fons de bol amb peu de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

IV.- Fragment de vora de gerra ibèrica, cuita de sàndwich.

V.- Fragment de vora de gerra ibèrica, cuita de sàndwich.

VI.- Fragment de fons de kalathos de ceràmica d'ús comú ibèrica.

VII.- Fragment de fons de fons de tassa amb umbo de ceràmica d'ús comú ibèrica, cuita de sàndwich.

IX.- Fragment de vora d'olla de ceràmica reduïda de cuina.

X.- Fragment de vora de bol de ceràmica comuna ibèrica.

XI.- Fragment de vora d'olla de ceràmica reduïda de cuina, feta a mà.

XII.- Fragment de vora de gerra ibèrica, cuita de sàndwich.

Quadres 2-3 (estrat abans del fons) 20-1-74

I.- Fragment de vora de gerra ibèrica, cuita de sàndwich.

II.- Fragment de vora de bol de ceràmica de vernís negre, Campaniana B, o B-
oïde, forma Lamboglia 1 / Morel 2320, 2361.

III.- Fragment de gerra ibèrica, amb arrencament de la nansa, cuita de sàndwich.

IV.- Fragment de vora de ceràmica gris de la costa catalana.

V.- Fragment de fons de ceràmica gris de la costa catalana.

Quadre 2 (estrat del fons) 27-1-74

I – IV.- Fragments de vores de petits bols de ceràmica ibèrica, cuita de sàndwich.

V.- Fragment de vora de gerra de ceràmica gris de la costa catalana.

Quadre 3 (30-12-73)

I.- Fragment de vora de gerra ibèrica, cuita de sàndwich.

II.- Fragment de vora de gerra ibèrica, cuita de sàndwich.

III.- Fragment de nansa de gerra (?) ibèrica, cuita de sàndwich.

Fases:

Amb les poques dades que va proporcionar l'actuació podem intentar aproximar unes primeres referències pel fa a les fases d'ocupació. Hem pogut veure, mitjançant l'estratigrafia, que el jaciment presenta dues fases molt diferenciades. Així doncs, el moment inicial el podem suposar, basant-nos en la presència de ceràmica de vernís negre, vers el segle II a.C., moment al qual correspondrien la major part dels murs i els paviments que apareixen indicats en el dibuix del tall estratigràfic (veure tall estratigràfic, nivells del VI al IX).

Els murs localitzats, de la fase primerenca, pressuposen la distribució espacial d'un habitatge dividit en tres àmbits. En un d'ells (que correspondria als quadres 2 i part del 3), es va veure, molt perdut, part del mur de tancament. Tal com hem comentat anteriorment, excavats en el sauló, o roca mare, es varen documentar quatre petits clots (quadres 1 i 4), un cop buidats, en un d'ells es va trobar una petita fusaiola ibèrica. L'orientació d'aquests espais, o habitacles, no podia ser més suggerent, obrint-se vers migdia, o sigui en direcció Sud, per tal d'aprofitar al màxim l'entrada de llum natural en els àmbits.

De la segona fase, comptem amb molt poques dades, per un costat tenim que, a l'extrem Oest del jaciment, veiem l'angle d'un mur que connecta amb el mur de capçalera (4-5-6) i, per altra, la troballa de les restes del paviment d'una llar, format per fragments de ceràmica ibèrica posada ordenadament de forma aplanada. Provenent d'aquest darrer paviment em pogut refer un coll de gerra ibèrica (F-39). També de la segona fase i d'aquest mateix estrat al que correspondria la llar es va localitzar una vora d'àmfora itàlica (F-42).

Conclusió:

Tot i que les dades de les que disposem siguin relativament poques, atès que es tractava d'una excavació de poca entitat, com hem vist, el jaciment, hauria tingut dues fases força ben diferenciades. A la primera, fundacional o més antiga, li podem suposar una datació de cap els segle II-III a.C., per la presència de la ceràmica de vernís negre, Campaniana A. A aquest moment correspondrien els murs 1, 2 i 3. La segona fase, ja coincident amb la darrera època del poblat ibèric, es pot datar entre finals del II a.C. i fins la meitat del segle I a.C. i, possiblement, el seu moment final tindria la mateixa datació que l'abandó del poblat ibèric. Tot això ens dona a entendre l'estreta vinculació que tindrien els petits establiments aixecats a l'àrea periurbana del poblat. També la conseqüència del seu final, tot i que no es disposi encara de gaires evidències, creiem que seria a causa de la ciutat romana republicana que hi havia a l'àrea on actualment és el centre de Cabrera de Mar (jaciments de Can benet, Ca l'Arnau-Can Mateu i Can Rodon). En donar-se un suposat trasllat de població (fundació d'Illuro), tant de l'autòctona com de la romana nouvinguda, els antics nuclis haurien quedat en desús.

NOTES:

1) En aquell moment, l'ànima i motor del grup era l'amic, tristament desaparegut, Josep López i Viñals (autor també de les fotografies que il·lustren la comunicació). Feia poc que Josep Barberà havia finalitzat les excavacions en el magatzem de dòlies del poblat de Burriac i, aleshores, es va considerar convenient poder documentar, amb la seva col·laboració, l'entorn del poblat.

No s'ha de confondre aquest jaciment amb el de Can Borràs (Vinyals 2000: passim), situat a la finca d'aquest darrer, prop del poblat. Zamora (2012: 154,

fig. 8) publica una fotografia d'aquest jaciment de Can Ricard amb la indicació (de peu de foto), errònia, com de Can Borràs.

2) Els materials en qüestió es varen exhumar principalment a la zona dels paviments, a la part baixa de l'estratigrafia.

Bibliografia:

Garcia, J.; Zamora, D.: La vall de Cabrera de Mar. Un model d'ocupació del territori a la Laietània ibèrica". *Laietania*, 8: 1993: 147 – 178.

Lleonart, R.: "Nota sobre unes excavacions furtives a Cabrera de Mar". *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 7. Mataró, 1979: 177 – 180.

Vinyals, J.: "Notícia de les habitacions ibèriques de Can Borràs (Cabrera de Mar)". *Ituro*, 2. *Segones jornades d'Arqueologia de Cabrera de mar i el Maresme*, 4 de juliol de 1998. Cabrera de Mar 2000: 17 - 29

Zamora, D.: "L'espai periurbà de l'oppidum laietà de Burriac. De l'ibèric ple a la romanització". *El paisatge periurbà a la Mediterrània occidental durant la protohistòria i l'antiguitat*. Tarragona 2012: 149 – 164.

Zamora, D.: "L'oppidum de Burriac. El centre de poder polític de la Laietània ibèrica". *Laietania*, 17. Mataró 2007.

TEXT IL·LUSTRACIONS:

Figura 1.- Situació del jaciment a Cabrera de Mar (marcat amb asterisc).

Figura 2.- Planta de les restes trobades.

Figura 3.- Secció estratigràfica (entre quadres 2 i 3, costat Est).

Figura 4.- Ceràmiques trobades.

Figura 5.- Ceràmiques trobades.

Figura 6.- Ceràmiques trobades.

Figura 7.- Ceràmiques trobades.

Foto 1.- Vista del talús abans de l'excavació.

Foto 2.- Treballs d'excavació en curs.

Foto 3.- Vista del conjunt de les restes trobades.

Foto 4.- Vista del conjunt de les restes trobades, des de l'extrem Est.

Foto 5.- Vista de la secció estratigràfica (entre quadres 2 i 3, costat Est).

Foto 6.- Detall de la llar o paviment de fragments ceràmics.